

ArchitectuurCase

ONTWERP, ONDERZOEK EN STAD

WOENSDAG
13 OKTOBER 2010

Tekst: Hans van der Heijden

Beeld: Like Bijlsma pagina: 5,6,7,8,9,14

Gijs Riggers pagina: 10,11,12,14

Vormgeving: stoopmanvos

Productie: AIR

Oplage: 75

Mede mogelijk dankzij:

AIR ArchitectuurCases zijn bedoeld om afzonderlijke Rotterdamse gebouwen of fenomenen onder de loep te nemen en die via openbare gesprekken te verkennen. Hierbij worden lokale verschijnselen aan het internationale debat gekoppeld. De AIR ArchitectuurCases gaan over concrete gebouwen. Het gesprek over architectuur wordt gevoerd door praktijkbeoefenaren die worden uitgedaagd om over alle praktische aspecten van hun werk te vertellen. De architectuurkritiek wordt binnen de grenzen van het architectenvak zelf geformuleerd.

De Rotterdamse architect Hans van der Heijden is door AIR aangesteld als gastprogrammeur van de reeks ArchitectuurCases. Bij elke ArchitectuurCase schrijft hij een programmerende tekst.

Op woensdag 13 oktober presenteren twee architecten voorbeelden van hun onderzoeksprojecten en uitgevoerde Rotterdams ontwerpen waarin sterke wederkerigheid van onderzoek en ontwerp zichtbaar zijn.

Like Bijlsma is architect en onderzoeker. Zij is met Eireen Schreurs partner van SUB office en werkt als onderzoeker bij het Planbureau voor de Leefomgeving. Like Bijlsma publiceerde met Jochem Groenland het boek De Tussenmaat.

Gijs Riggers is architect. In 1999 won hij de European prijsvraag met een voorstel voor een reeks woontorens in de Haarlemmermeer. Hij werkt bij EGM Architecten en was o.a. betrokken bij het ontwerp van het ziekenhuizen en andere grootschalige, complexe opgaven. Gijs Riggers blijft daarnaast op eigen naam actief in de ideevorming over architectuur en in ontwerprijvragen.

Daan Bakker is mede-oprichter van DaF-architecten. Met zijn bureau werkt hij op de overlap van onderzoek en ontwerp. Hij is met Christian Rapp auteur van 'Het kant-en-klaar huis'.

Het architectonisch onderzoek in Nederland heeft een positie die uniek is in de wereld. Het primaat ligt niet bij de scholen of brancheorganisaties. Mede dankzij een uitgebreid subsidiestelsel vindt een belangrijk deel van het onderzoek in de praktijk plaats. De publicaties van Rem Koolhaas illustreren deze situatie. *Delirious New York* en *SMLXL* zijn mogelijk gemaakt door financiële steun van o.a. het Prins Bernard Fonds, de Rotterdamse Kunststichting, het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, de Rijksgebouwendienst en de voorlopers van het Stimuleringsfonds Architectuur. Het zijn boeken die in een academische context niet ontstaan zouden kunnen zijn. Ze zijn in methodisch opzicht bepaald week te noemen. Voetnoten ontbreken, de toon is onbekommerd idiosyncratisch, het beeld speelt een voorname rol. De gestaag toenemende stroom promotieonderzoeken heeft geen enkele publicatie opgeleverd met een vergelijkbare impact. Zo op het oog is deze de- institutionalisering van het onderzoek een verworvenheid van formaat. Maar er zitten problematische kanten aan. Het onderwijs is stevig in handen van academici. Praktiserende architecten zijn zeldzame diersoorten geworden op de universiteiten. De BNA laat als brancheorganisatie de bevordering van de bouwkunst geheel over aan gesubsidieerde instituten, zoals het NAI. Ook hier werken geen praktiserende architecten. Ook dat alles is uniek in de wereld.

Onderzoek en ontwerp bestaan in de Nederlandse architectuurpraktijk naast elkaar. Voorbeelden van deze reflectieve praktijk leveren de Rotterdamse architecten Like Bijlsma en Gijs Riggers. Like Bijlsma combineert een dienstverband als onderzoeker bij het Ruimtelijk Planbureau met werk in haar bureau SUB office. Gijs Riggers is architect bij EGM en ontplooit daarnaast diverse eigen initiatieven, zoals het werken aan prijsvragen en het doen van onderzoek.

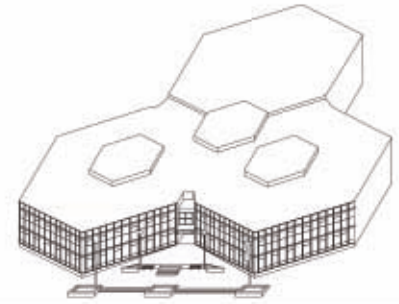
Het werk van Like Bijlsma is nauw verbonden aan de eigentijdse stad. Met Jochem Groenland publiceerde zij in 2006 het boek *De tussenmaat*. Hierin onderzocht zij het fenomeen van het woonensemble met een gedeeld domein. De door haar 'collectieve' ruimten genoemde werd via een reeks historische voorbeelden typologisch geduid. Het boek besloot met een reeks ontwerpende onderzoeken waarin collectieve woonvormen werden onderzocht in actuele woningbouwopgaven, zoals die bijvoorbeeld in de vernieuwing van naoorlogse wijken gesteld wordt. Van recenter datum is het onderzoek van SUB office naar de status van publieke voorzieningen in de Rotterdamse Zuidwijk. Hierin is de plek van de voorzieningen in de wijk bekeken en is een classificatie van de gebouwen gemaakt. Via geannoteerde foto's werden gebouwen en uitingen van gebruik en toe-eigening vastgelegd. De foto's laten zien dat de diverse soorten publieke gebouwen op verschillende manieren worden gecodeerd door hun gebruikers en eigenaars en zo op verschillende manieren deel uitmaken van het verstedelijkingsproces in Zuidwijk. Deze analyse-methode ligt dicht bij die van Venturi and Scott-Brown's 'Learning from Las Vegas' en is een aanvulling op de meer ontwerpmatig gerichte plan-analyse. Ook dit onderzoek besluit met een reeks ontwerp-oefeningen. Recent presenteerde SUB office zich als bouwend bureau met de oplevering van het paviljoen Singeldingen aan de Rotterdamse Heemraadsingel.

SUB office: voorzieningen in Zuidwijk

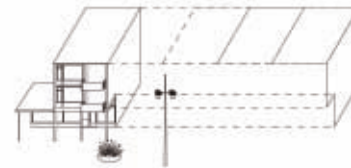
DE OVERHEID. REGULEREN EN CONTROLEREN
 Het cultuurcentrum de Lorenkomp is het grootste openbare gebouw in de wijk. Hierbij past een laagdrempelige uitstraling en een passende representatie. Met het begrip 'openbaarheid' heeft de gemeente zichtbaar moeite. De drang om deze openbaarheid te reguleren is zichtbaar in de entreezone, waar de symmetrisch geplaatste attributen het gebruik en de routes bepalen. De donkere entree, disproportioneel kleine luifel en neutraal ogende voorgevel nodigen niet uit voor nieuwkomers.

Stabbele constructie aan zuidzijde de bouw die nieuwe luifel mogelijk maakt. Zichtbaar is de een vloer laag in de gemeenschappelijke hal die de vloer bereikt. Het is een nieuw type van de vloer laag.
 Het buitenwerk, uitstraling moet een beeld van de gemeenschap.
 Lage drempel voor bezoekers de entree.
 Een donkere entree met de luifel dat afwezig is. Het is een nieuw type van de vloer laag. Het is een nieuw type van de vloer laag. Het is een nieuw type van de vloer laag.
 Dit is een nieuw type van de vloer laag. Het is een nieuw type van de vloer laag. Het is een nieuw type van de vloer laag.
 Dit is een nieuw type van de vloer laag. Het is een nieuw type van de vloer laag. Het is een nieuw type van de vloer laag.

SUB office: overheidsvoorzieningen

DE WINKELRIJDE. COMFORT EN VERLEIDING

De luifelzone van de Slinge wordt uitbundig gebruikt door de winkeliers. Het commerciële belevingsricht zich op comfort en verleiding. Verleid wordt er wat het uitstralen van producten en borden met aanbiedingen. Het bieden van comfort en laagdrempeligheid vertaalt zich in verschillende attributen die in de luifelzone staan opgesteld. Een rondje Slinge maakt duidelijk dat de tekens worden begrepen. Dit is de publieke halskoker van Zuidwijk.

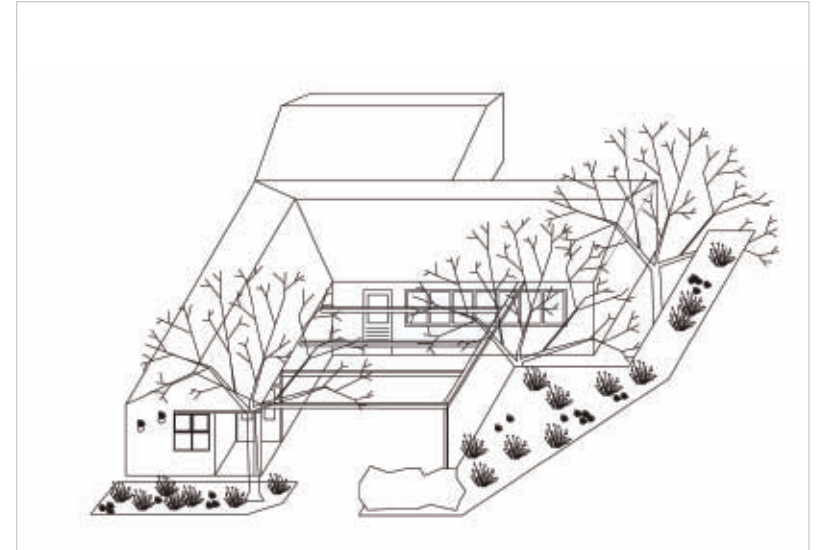

- Overhangende luifel met balkon overhangt (blijft een commerciële en beschutte winkelzone)
- Uitbundig gebruik van verlichting met vloer voor de winkel, uitstraling van de winkel
- Overhangende luifel met balkon overhangt (blijft een commerciële en beschutte winkelzone)
- Overhangende luifel met balkon overhangt (blijft een commerciële en beschutte winkelzone)
- Overhangende luifel met balkon overhangt (blijft een commerciële en beschutte winkelzone)
- Overhangende luifel met balkon overhangt (blijft een commerciële en beschutte winkelzone)

SUB office: winkelveorzieningen

DE BURGER:**TERRITORIUM AFBAKENEN**

Het volkstuintcomplex de Beukhoeve is overdag vrij toegankelijk. Dat deze openbaarheid als enigszins bedreigend wordt ervaren, blijkt uit verschillende details. Het clubhuis draagt duidelijk de specifieke voorkeuren en het gedeelde (agrarische) verleden uit van de leden, vooral oudere autochtonen, hoewel het aantal allochtone leden groeit. Dat de vereniging voor de leden een bron van gezelligheid en huiselijke ontspanning is laten de picknickbanken onder de pergola en de hangende bloembakken zien.

SUB office: voorzieningen van burgers

Vlaggenmast: koningsgezind en gezagsgetrouw

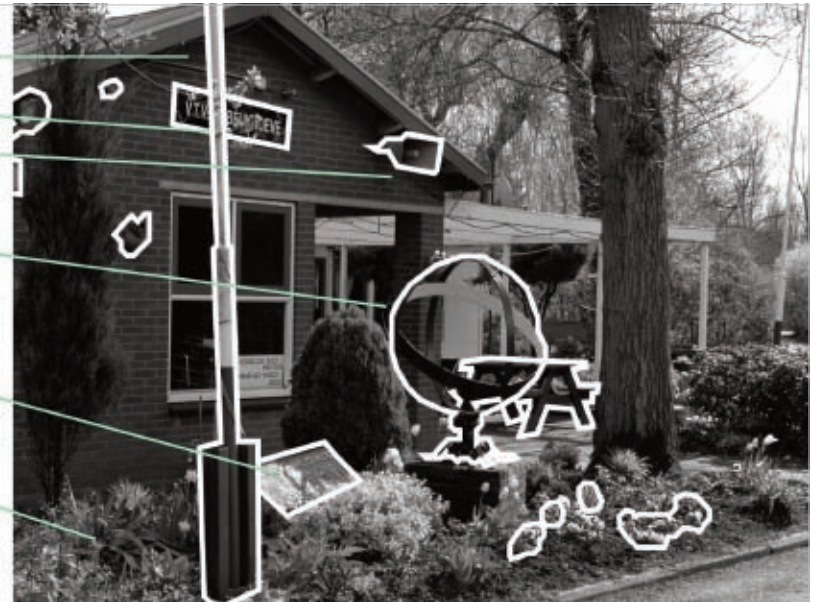
Naambord: ter indentificatie met vereniging

Alarminstallatie en megafoon als waarschuwing tegen ongewenste gasten uit de wijk

Hanging baskets, picknicktafels en pergola zorgen voor een huiselijke en ontspannen sfeer

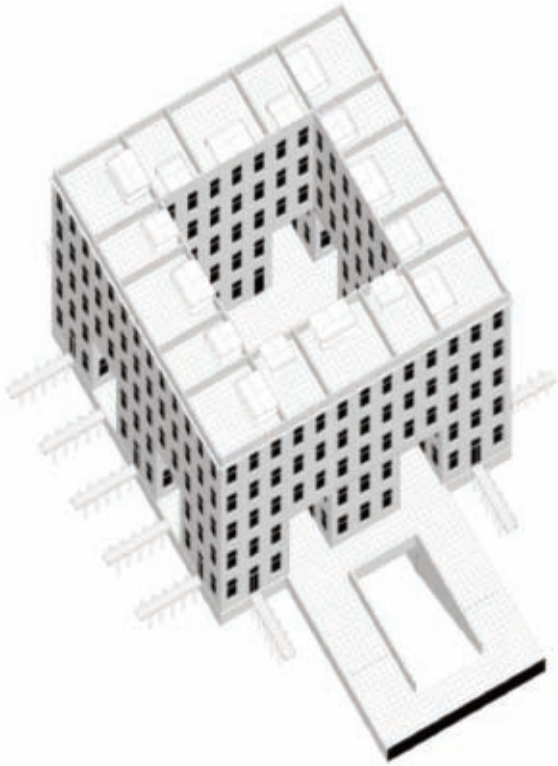
Plaquette aangeboden door leden aan de vereniging in 1977: gebaar ter bevestiging van officiële status van de vereniging

Losse beplanting (bollen, coniferen) als voorbeeld: zo tuinieren we hier: geen onkruid, geen wilde planten. Tuinesthetiek kenmerkend voor siertuinen uit de jaren zestig.

Gijs Raggars: faculteit Bouwkunde

Gijs Riggers maakte na de winst van een European prijsvraag in de Haarlemmermeer de keuze om voor een groot architectenbureau te gaan werken. Bij EGM werkte hij bijvoorbeeld aan grootschalige ziekenhuizen, waarbij hij complexe programma's vertaalt naar een hanteerbaar gebouw-typen. Dit soort grootstedelijke opgaven zijn enerzijds nadrukkelijk architectonisch gericht (ziekenhuizen blijven nu eenmaal gebouwen), maar vertonen anderzijds een voortdurende dynamiek. Programma's wijzigen voortdurend en ook de technische infrastructuur binnen het ziekenhuis is aan permanente modernisering onderhevig. In dit spanning-sveld verschuift het denken over de publieke betekenis van dit soort gebouwen eenvoudig naar de achtergrond. Gijs Riggers is geïnteresseerd in het type als een stabiel permanent en robuust gegeven in een gebouw, dat de opgave op een principiële manier beantwoordt. Meer aan de oppervlakte liggen volgens hem de bouwkundige uitwerking van deze structuur en de ontwikkeling van het beeld. In een bekroond prijsvraag-ontwerp voor de nieuwe Bouwkundefaculteit in Delft stelde Gijs Riggers een ondergronds gebouw voor. Het ontwerp is vrijwel beeldloos. Een langwerpige straat met aan weerszijden onderwijsvoorzieningen zou op de plek van de huidige Mekelweg liggen. De faculteit Bouwkunde zou zich op die manier nadrukkelijk presenteren op de TU campus. Zonder verder op de inhoud van dit voorstel in te gaan komen twee zaken duidelijk naar voren: ondanks de sterke reductie van het beeld heeft het ontwerp een hoge mate van voorstelbaarheid en het is duidelijk dat het ontwerp niet drijft op een anekdotische enscenering van het programma maar op de bouwkundige ordening daarvan op hoofdlijnen.

Gijs Riggers werkt in dialoog met de Delftse hoogleraar Kees Kaan aan het project 123 Architecture, dat moet uitmonden in een handboek over architectuur. Zijn inspanningen richten zich vooralsnog op de idee-ontwikkeling. Volgens Gijs Riggers zijn theorie en praktijk onlosmakelijk met elkaar verbonden. Projecten waar ik hij bij EGM aan werkt worden volgens het stramien van 123 Architecture ontworpen en gepresenteerd.

Contents	
I	1 2 3 architecture
II	History of Architects
III	Reference
1	Typology
2	Design
3	Style
IV	Summary
V	Terms
VI	Index

EGM: ziekenhuis

SUB office: Singeldingen

Zowel bij Gijs Ridders als bij Like Bijlsma speelt de typologie een grote rol in de analyse en de bewerking van de moderne stedelijke programmatuur. Een andere overeenkomst is de diversificatie van hun beroepspraktijk. Beiden hebben de ambitie om hun werk via verschillende werkkringen te ontwikkelen. Samenwerking en effectiviteit, kortom een realistische en performatieve benadering van het ontwerpvak, lijken daarbij centrale thema's. Precies dit punt is nadere discussie waard. Het architectonisch onderzoek mag zich dan hebben losgezongen van de academische context, daarmee is nog niet gezegd dat dit betekent dat onderzoek en ontwerppraktijk in elkaars verlengde zijn komen te liggen. Termen als onderzoek, analyse, hypothese en theorie worden in het architectonisch onderzoek maar al te vaak slordig gebruikt. Een theorie is bijvoorbeeld in de vliegtuigbouw om voor de hand liggende redenen pas geldig als deze controleerbaar en toepasbaar is. Een individuele theorie bestaat daar niet. Het is de grote vraag of het architectonisch onderzoek, of het nu binnen of buiten de instituties wordt uitgevoerd, zich dit soort slordigheid moet blijven permitteren. Als niet onomstotelijk duidelijk is wat de geldigheid van het architectonisch onderzoek is, verliest het immers al te snel zijn maatschappelijke waarde en blijft het alsnog een academische kwestie.

wo 16 sep 2009

Nederland

bouwt in baksteen

wo 14 okt 2009

**Exotische
bronnen**

wo 25 nov 2009

Pluk

de Petteflet

wo 10 feb 2010

Kantelend

in het tegenlicht

wo 24 mrt 2010

Europa

aan de Maas

wo 28 apr 2010

**Geprefabriceerde
ornamentiek**

wo 15 sep 2010

Rotterdam en de kunst

van het motoronderhoud

wo 13 okt 2010

Onderzoek,

ontwerp en stad

wo 24 nov 2010

Rotterdam

het laboratorium voorbij